

సా హి తీ స మి తి

రేవల్లె. తెనాలి. గుంటూరు.

రాజమహేంద్రవరము. పితాపురము.

మారేడుపల్లి-సికిందరాబాద.

నాంపల్లి-హైదరాబాద (దక్షిణ)

పద్మావతీ చరణ
చారణ చక్రవర్తి

పద్య నాటిక

శ్రీ శివ శంకర శాస్త్రి

సాహితీ సమితి

నాంపల్లి-హైదరాబాద్

అన్నిహక్కులు కృత్రివాన తీర్థంబి
ద్వితీయ ముద్రణము 1946

Meezan Printing Works
Hyderabad (Deccan)

అంకితము

భార్యాస్మృతికి
—

పాత్రలు

పద్మావతి

జయ దేవుడు

పరాశరుడు

లక్ష్మణ సేనుడు

మహేశ్వర భట్టు

చామదేవ దీక్షితులు

నీలకంఠ మఖి

ఉమా పతి

ధోయీ కవి

గోపర్థనాచార్యులు

ప్రథమ రంగము

గౌడ నగరము:
జయదేవ భవనము

పద్మావతి

పయస మొనరింప నున్నారు ప్రాణనాథ,
గౌడ లక్ష్మణుని భూకాటు సభకు.
ఆవధరింపగ వలయు కృపార్థమతిని-
ప్రార్థనము చేయనున్న డీ పాదదాసి.

జయదేవుడు

ఏల యింత జాలి హృదయేర్వరీ, తెల్పు
మెన్నదే విరాకరించినాడె
నేటివర కితండు నీవాంఛితంబును :
పెరగు దోప నిట్లు వేడ నేల ?

పద్మావతి

ఏలనో కాని ప్రాణేశ, ఈచినాన
మానస్థాము దోలాయమాన మయ్యె.
పెరపునైకము కలుగు నా విన్నపమ్ము
సఫలతం గాంచ దను మహాసంశయమున.

జ య దే వు డు

ప్రార్థనమ్ము చూచి ప్రాజ్ఞేశ్వరీ, నామ
అజ్ఞ యిత్తువేని యచిరముగనె
అనుసరించువాడ నొడలం దాలించి:
శంక విడువదగదె యింకనైన:

ప ద్మా వ తి

వినగ నెల్లరు గీత గోవిందకృతిని
పాడుదురు మీరు నృపనభా భవనమందు.
కావ్యదోషము లున్న నిష్కరుణముగను
బయలుపెట్టరె పండితప్రవరు లపుడు ?

జ య దే వు డు

అష్టపదులు చాలి అవధరించినవాడు
గోష్ఠిలోన నృపతి కుతుకమునను.
కావ్యపరిసమాప్తి కాపుట యాలించి
ప్రభు వొపంగె నాజ్ఞ వ్రతనమునకు.

అధిపు దర్శనార్థ మరుదెంచి యున్నాడు
దాక్షిణాత్య పండిత ప్రకాండు
లీ దినంబు, వార లేతెంతు లక్ష్యణ,
ప్రభుని పథకు కావ్యపఠనవేళ.

ప్రథమ రంగము

నిఖిల కళలయందు నిష్ణాతులై మహా
విజుడు లై సవారు విన్నయపుడు
కావ్యజంభమండు గిలుగు ప్రాశస్త్యంబు
విశద మగును. కవికి యశము నిలుచు.

అవగుణంబు బున్న నాస్థానికివి స్మృతి
గ్రంథమందు ధరణి కాంతునకును
కీర్తి తరుగు ననుచు గీతగోవిందమ్ము
తరచి చూచినాను తాల్మితోడ.

అంతే కాక శ్రీమదాచార్య గోవర్ధ
నార్య సమ్ముఖమ్మునందు కృతని-
ఆదినుండి శ్రద్ధ నాలింపగా ఉమా
పతియు, శరణకవియు- పాడినాను.

దోషరహిత మనియె ధోయీ కవీంద్రుడి
సమితి యెల్ల, నాకు శాంతి యొందివె.
అతి కుశాగ్రజుద్ధి యౌ పరాశరునకు
కావ్య మయ్యె నపుడె కంఠగతము.

కావ్యశోభకౌరకు కావింప దగుమార్పు
లేవి తోచకున్న వింక నాకు.
పరిణతాత్మ యైన పద్మావతీదేవి
భావ మేమొ విశదపరప వలయు.

ప ద్మా వ తీ

దన నదన మైన కృతి శరీరమ్మునందు
కానబడుచున్న యది రకంకత్రయమ్ము
ప్రాణనాయక. మన్నించి పాదదాసి
విన్నపము, దాని దొలగించివేయ వలయు.

జ య దే వు డు

నా తలంపునందు నాలుగు దోషముల్:
పదమునందు, వాక్య బంధముందు
ఆర్థముందు, రసమునందును; వీనిలో
తుదిది యొకటె ప్రబలదోష మబల:

అందుగూడ నెవి రసాది హాతీతి ప్ర
కర్షములకు బంధ కారకములొ,
సహజముగనె యెవి రసప్రతీతి విరించి
కారకములొ వాని గడవవలయు.

దోష మున్న దాని దొలగించి వేయుటే
కవికి వముచితంబు, కావ్యమందు
తెలువగదవె సకల లలిత కళాభిజ్ఞ,
తోచినట్టి ప్రబల దోషములను.

పద్మావతి

కెరలి పద్మావతీ చరణ చారణ చచ్చి
వర్తి యం చాడనే వైచినారు
స్థానాంతరమున జయతి పద్మావతీ
రమణ యం చేమేమొ వ్రాసినారు

వేరొకరావున విహరి పద్మావతీ
సుఖసమాజే యంచు జొనిపినారు
ఇమ్మాడ్కి నాపేరు ముమ్మాదు గీతగో
వింద బద్ధము కావించినారు.

కేవలము రహస్యంపు గీరికలందె
పేర్కొనం దగు నిజభార్యపేరు మీరు
స్వీయకావ్య శరీరాన చేర్చుకతన
గ్రంథమునకు కలంకము కలుగలేదె ?

జయ దేవుడు

తనివి తీరునే నుదామధురము వీ
నామధేయ చింతనము వలన
వద్దు. కావ్యమందు బద్ధంబు చేయుట
వలన దాని కొరవె వైభవంబు.

నకలలోకపూజ్య జగదంబ పేరె నీ
 పేరు పద్మ, దాని బేరుకొన్న
 రసన మీది రజము రాలిపోవుటె కాక
 ఆర్ద్ర మయి పనిత్రీ మగును గాదె :

కవులు కృతులయందు కాంతాభిదానంబు
 సంస్మరించుచుంట సరసమె యద :
 ఉన్నివారు కొంద రుత్సాహవంతులు
 పెట్టినారు భార్యవేరె కృతికి.

పద్మావతి

నిండునభిలోన నేడు నానృత్య విషయ
 మవదరించిన వెద్ద లే ముందురా కద :
 కవుల దృష్టాంతముల్ , వెక్కు కలవు నాథ,
 కావి బాధించుచున్నది గాథలజ్జ:

జయ దేవుడు

విన్నయపుడు దాన ప్రీడాకరం బైన
 దేమి యుండు వార లేవగింప :
 నేర్పు కలదు నీకు సృత్యాదికళలలో
 వవి గ్రహించి మిగుల నభిమతింతు.

పద్మావతి

మీకు నిజధాన్యమైన పీఠి మేదురముగ
నుండుగాక, మనస్సుతో నుంచికొనుట
సముచితం బగు. ఈరీతి జనముమోలె
ప్రకటనము చేయ పాడియే ప్రాణనాథ!

జయదేవుడు

అవిదితంబె నీకు కవులు నిరంకుశుల్,
స్వేచ్ఛలోనె వారి జీవనంబు;
ఒరుల కెట్లు సాధ్య మున్నుత్తమాతంగ
గమన మాప వారికవితయందు?

పద్మావతి

చాటువాక్కులచే వివశత్వ మొదవు.
అయిన నా తుడివిన్నవం బాలకించి
తెలియనీయక పద్మావతీ సమాఖ్య
జగమునకు, నమ్ను రక్షింప దగుమ నాథ!

జయదేవుడు

చెప్పలేదు నేను నిగ్గిల దగుమాట
నామ ముగ్ధుడిచినాను కాని.

నీవు కళలలోన నిష్ఠాత వనుకీర్తి
కాశ్వతముగ నిలుచు జగమునందు.

ఓర్మి నీవు నాకు నుత్సాహ మీకున్న
కావ్య మెట్లు చేయ గలుగువాడ?
వద్దు, వద్దు, నాకు ప్రాజ్ఞేశ్వరివి, మూర్తి
దాల్చి నట్టి యిష్ట దైవతమవు:

ప రా శ రు డు

(త్వరితముగా ప్రవేశించి)

జాగు చేసెద వేల జయదేవ, యింక?
నీకోస మెల్లరు నిర్నిమేషముగ
ఉత్కంఠతో వేచియున్నవా రదిగా
పటభంగశ్రేణి పార్శ్వమునందు.

కవివత్సలుండు లక్ష్మణసేన నృపతి
పంపె నాదరముతో భద్రగజమ్ము,
జాగు చేయక రమ్ము, స్తంభేరమమ్ము
నిలిచి యున్నది ద్వారవికటమ్మునందు.

నీహస్తగత మైన వీలకాశేయ
బద్ధ మనోజ్ఞ ప్రబిగధమ్ము పఖుడ,
రాధికార్పణపరీరంభమం దున్న
గోవిందుపోలిక గోచరించినది.

ప ఛా వ తి

అదిగో కల్యాణశంసీ ఘంటారవమ్ముః
 బయలుదేరుదు నృపసఖాభవనమునకు
 వరదు డైనట్టి రాధికా వల్లభుకృప.
 విజయ మగుగాక గీతగోవిందకృతికిః

ద్వితీయ రంగము

అక్షేణసేన మహారాజసభ

మ హా రాజు

ఖానుర పుంగవు, లేత
ద్వాసరమున కావ్యగోష్ఠి తత్పరు లగు మీ
యాసంపూర్తి శ్రవణము
మానుకృతఫలంబు గాక మరియెం డగునే :

మీరో సమస్తవిద్యా
పారంగతు, లఖిలకావ్య భవ్యసమీక్ష
ధీరులు, సంగీతకళా
పారీణులు, పూత దేవభాషాకవులున్ .

కావున మా కెరిగింపం
గావలె విపులముగ కావ్యగానఁబులు మీ
కేవిధముగ రుచియించెనొ;
కోవిదసమ్మతి యథార్థగుణకమ్ము గదా !

మ హా శ్వ ర భ ట్టు

చిత్తము మహాప్రభూ, మీ రశేష శేషు
షీ ధురందరులు, రసజ్ఞశేఖరులును,
అట్టి మీసన్నిధానమునందు మేము
వ్యాఖ్య చేయుట కేవల మాజ్ఞవలన.

మేము వినలే దితఃపూర్వ మీమనోజ్ఞ
గీతగోవింద సంగీత రీతు లెపుడు,
తసివి వీరగ గానాన్మృతమ్ము గోరి
జ్వరము వాసె పుటాయిత శ్రవణములకు :

కానవచ్చుచు నున్నవి గానకళను
శ్రమికాలములో మార్చుచిన్నె రెన్నె.
అయిన, జయదేవ విశేషరాష్ట్రపదుల
పాట తెపుడు జగత్తులో లోటు రాదు :

వా మ దే వ దీ క్షి తు లు

మాళవ. వసంత, దేశవరాళి, గుణక
రీ, గుణక్రియలును. ఘోర్జరీ విభాస
భైరవులును, రామక్రియ పాడినాట
రక్తకంఠముచో కవిరాజు నేడు.

మోగుచున్నది ఘోర్జరీరాగ మింక
మాళివోయుగళ బున మధురకళల.
కవివరేణ్యుని యద్భుత గానకలన
కావ్యబంధము మధురమోధార మయ్యె!

నీలకంఠ ముఖి

ఓవులు పోయికముగ గాయకుల్, జయదేవ
కవివరుం డభండ గాయకుండు.
నేటిగానమునకు విజముగా గంధస్వ
లైన వివకు లగుట యజ్ఞురంఁడః

కావ్యవిషయ మింక గొడేశః అన్యధా
యీకవిప్రకాండు డెంచకున్న
వివరములను కొన్ని వివ్వద్వినోదార్థ
మడుగ దలతు నాజ్ఞ యయ్యెనేని.

మహా రాజా

సమననుల భాషణంబుల
కమర్ష కవి కేల కలుగు? అగుటన్ సంకో
చము వీడి కావ్య మియ్యెడ
విమర్శ చేయంగ దగును విబుధప్రవరాః

నీలకంఠ ముఖి

ఎందు జేర్పవచ్చు వీనవ్యకావ్యంబు?
కాదు నిండురూపకమ్ము గాని,

కృష్ణశాస్త్రి మైన సంపూర్ణముగ గాడు,
గేయకృతియు గాడు కేవలముగ.

ఉమా పతి

ఏల చేరవలయు నేశ్రేణిలోనైనఁ
సూక్ష్మదృష్టితోడ జూచునెడల
ప్రతికపింద్రురచన ప్రత్యేకమై యుండు,
కూడు నన్నిగతులు కొన్నియెడల.

ఏగుణంబు మిగుల హేచ్చుగా గాన్పించు
చుండు దానివలన నొదవు నాభ్య
యెట్టికృతికినైనఁ ఈమహాశాస్త్రింబు
నందు గేయగుణము తుందిలంబు.

నీలకంఠ మఖి

వినుతి తెక్కినారు వెనుకటి కవివరుల్
వేలకొలది వద్యవిశతితోడ
సర్గబంధములను సంఘటించి యుదాత్త
వస్తు కథన గౌరవంబు మీర.

ఇందు గేయసంఖ్య యిరువదినాలుగు,
పదియు కొదువ నూరుపద్యములను.
ఇట్టి గ్రంథమునకు నేవిసంబుగ మహా
కావ్యసంజ్ఞ నీయగలమొ చెప్పటి!

శరణ మిశు

గ్రంథబాహుళ్యమే మహా - వ్యమునకు
కాదు లక్షణ, మమరుక కవివతంసు
పద్య మొక్కటి నూరుప్రబంధములకు
సాటి యని విశ్రుతము కాదె సరససూక్తి?

వామదేవ దీక్షితులు

శ్రీమదాచార్య దండి శాసించినాడు
సర్గబంధమునందు అష్టాదశ మిత
వర్ణన విధానములు చూపవలయు ననుచు:
కలవె యన్ని యేతద్గీతి కావ్యమందు?

శరణ మిశుడు

సంఖ్య కిష్టాదశమ్ముగా సంతరింప
గ్రంథమున వర్ణనలు మహాకావ్య మగునె?

వామదేవి దీక్షితులు

వృత్తములు గేయములకన్న నుత్తమమ్ము
లనెడి చందోవిదాళయ మఖిలవిబుధ
నమ్మతం, బిందు గీతికాసరణి యుండు
కతన న్యూనత కలుగఁకె కావ్యమునకు;

చోయీ కవి

శ్రవణసౌఖ్యమే లక్ష్యము చందమునకు;
చదువవచ్చును పద్యాలసరణి వీని
పద్యమునకైన గీతికా పదముకైన
రాగతాళాలవరుసను రక్తి మెండు.

వామదేవ దీక్షితులు

ఒకట శార్దూల విక్రీడి తోకి తోడ
అవల నొకదాన పుష్పితాగ్రహ్వాయమున
పృథ్వీ యని యింక నొక్కచో పేరు చొనిపె
వృత్తములయందు; అర్థాన వెలితి రాదె;

ఉమా పతి

ప్రియరతార్థమునకు భంగంబు గూర్చి త
త్తదములే పరిధానతను వహింప

అనుట తగును చోష ము: చమత్కారంబె
వ్రతిఫలించె మూడు పద్యములను.

వామదేవ దీక్షితులు

అతిమధుర మైనశబ్దవిన్యాస కలన
సారెసారె కలంకార చతురిమమున
పదశరీరముపై నిల్చి భావగరిమ
గనుగొనగ వీడు బుద్ధి నీకావ్యరచన.

ధోయీ కవి

మాటలను రీతులందును మధురిమంబు
ద్యోతితం బైన, శోభకే హేతు వగును.
అథమ మగు శబ్దచిత్రమే యైనికావ్య
మిందు నీషదలంకృతియే యెసంగు.

మహేశ్వర భట్టు

వివిధవిధముల గీతగోవిందమందు
కతు విశృంఖలరీతి నికిపవరుండు
రతిని వర్ణించుకతమున రక్తి హెచ్చ
దే శతవసాశవమ్ముల దేహముసయి?

గోవర్ధనాచార్యులు

ఇందుల విరాధా గో
విందులలీలలను భక్తివివశుండై యా
నందంబున మకరంచ
స్యందివచోగుంఫనముల నభివర్ణించెన్.

జనియింపవచ్చు నొకచో
మనుష్యరతివర్ణనమున మదిని వికారం.
బనఘమతి దివ్యచరితము
వినంగ నేలాగు కల్లు వికృతి మహాత్మా!

రసికవ్రావరుల కెల్లన్
రసాపకర్షకము కాదు రతివర్ణనః మీ
యశదృశకృతి దాత్పర్యం
బెనంగు జీవేశ్వరై కృమే తలపోయన్.

ఎరుక గలవార లందురు
శరీర మాద్యమ్ము ధర్మసాధన మని : త
ద్విరవాక్యంబును మెచ్చని
విరాగులకు దేహ మన్న విమగు కవీశా !

మీరు వినోదార్థముగా
వేరిన దోషములె కాక యితరము లెన్నో

ఆరోపింపగ జాలుదు

రూరక, నిజదృష్టిదోష మున్న జనంబుల్.

మహేశ్వర భట్టు

భక్తులకు రసికవరులకు పండితులకు

కవిజనంబుల కిది మహాకావ్య మగును.

మహా రాజు

మహారమును పుష్పమాలికం జుట్టి

గ్రంథరాజము భద్రజగముపై నుంచి

వివిధ వాద్యములదో వీరులవెంట

పై భవమ్ముగ నుత్సవము చేయవలయు.

శిల్పిచే జెక్కించి శ్రీ జయదేవ

కవిరాజ నామమ్ము గారుత్మకాశ్మ

వలక భాగమున భూక్షరముల,

జాలమార్గముకడ సందింపవలయు.

కవిరాజ భార్యకు గౌరవార్థముగ

అర్పించినార మీ యాభరణాలు.

ఒసగినారము తటి న్యుద్యానవాటి

మిందుబిల్వం ఒనుపేరిట కవికి.

తగు బిరుదంబుగా తన భాషితంబై
మన కవీంద్రునకు : పద్మావతీచరణ
చక్రవర్తిగ సభాస్థాదు లెల్లటను
అంగీకరింతు గా కైక కంఠ్యముగఁ

(సఖ్యుల హర్ష ద్వనులు)

మ హేశ్వర భట్టు

దేవ, మీ కవుల్ విక్రమాదిత్య భోజ
ధరణి పాస్థానకవులకు తగ్గిపోదు.

మ హా రాజు

వాచి: వల్లవ త్యమావతిధర.
స్పందర్భ కుద్ధిం గిరాం
జానీతే జయదేవ ఏవ, శరణః
శ్లాఘ్యో దురూహదుక్తే:

శృంగారోత్తర సత్ప్రేమేయ రచనై
రాచార్య గోవర్ధన
స్పర్శీ కోపి న విభ్రతః, కృతిధరో
ధోయీ కవిజ్ఞాపతిః.

వామదేవ దీక్షితులు

యది హరిస్మరణే సరసం మనో
నవకథాను విలాస ఋతూహలమ్
సరస కోమలి కాంతపదాపలీం
శ్రుణు తదా జయదేవ సరస్వతీమ్.

నీలకంఠ మఖి

యద్గాంధర్వ కలాను కౌశలి మను
ద్యానం చ య ద్వైష్ణవం
యచ్ఛృంగార వివేక త త్వరచనా
కావ్యేషు లీలాయితమ్
త త్పర్యం జయదేవ పండితకవేః
కృష్ణైకతానాత్మనః
పానందాః పరిశోధయన్తు సుఖియః
శ్రీ గీతగోవిందతః :

గోవర్ధనాచార్యులు

శ్రీ భోజదేవ ప్రభవస్య. రామా
దేవీ సుత శ్రీజయదేవకస్య
పరాశరాది ప్రియవర్గసంతే
శ్రీగీతగోవింద కవిత్వ మస్తు :

తృతీయ రంగము

జయదేవుని భవనాట్కాలికిపై
పద్మావతి విలిచియుండును.

(రాజమార్గమునుండి కోలహలము)

జయము జయమ్ము శ్రీజయదేవ కవికి;
విజయమ్ము గీతగోవిందకారునకు;
జయము పద్మావతీ చరణసీరేజ
చారణ మృదుకలా సార్వభౌమునకు;

జయ గౌడనృపసభా జలజాతహేళి;
జయ గాయతోత్తంస, జయము జయమ్ము;
జయము భక్తాగ్రణి జయము జయమ్ము;
జయము పరాశరసఖ, విజయమ్ము;

విజయమ్ము రాధికావిభునకు, జయము;
విజయమ్ము విజయమ్ము విష్ణుభక్తులకు;
సత్కవిత్వమునకు జయము, జయమ్ము;
జయము జయమ్ము శ్రీజయదేవ కవికి;

ప రా శ రు డు

(పేటికతో పద్మావతిని సమీపించి)

మన కిది చెల్లెలా, మహితవాసరము:
 జయదేవు డీనాడు చంద్రునిలోలి
 షోడశకళలతో శోభిల్లినాడు
 గౌరాధిపతివభా గగనాంగణమున!

పద్మావతి

నీవు కవియును బయలు వెదలిన
 నిముస మాదిగ వడచిపోయిన
 ఘటన లన్నియు దెలుపు మన్నా.
 కర్ణపేయముగన్.

ప రా శ రు డు

(పేటికను వ్రాతాయుష్షున నుంచి)

వ్రజలు బారులు దీర్చి పార్శ్వంబులందు
 జయజయధ్వనముల్ సల్పుచుండంగ
 భక్తి సంజలి ఘటించగ రాజపురుషు
 లెక్కినా ముభయాల మిత్తరాజమీద.

ప్రతియ రంగము

మాటిమాటికి రాజమార్గంబునందు
ఁల్యాణశకునముల్ కాన్పించుచుండ
గజరాజు సత్వరగమనముతోడ
కొల్వకూటమునకు గొంపోయె మమ్ము.

ఁవిషదుల్ పడితుల్ గాయకోత్తములు
ఉన్నత రాజకీయోద్యోగిజనులు
పౌరాగ్రామిల్ రెండుపార్శ్వంబులందు
కూర్చుండి యుండిరి కొల్వకూటమున.

ఇంతలోన నృపాలు డెదురుగా వచ్చి
జయదేవు మృదువరిష్టంగంబు చేసి
కనుగొని నను శిరఃకంపంబుతోడ
వెడలె లోనికి మేము వెనువెంట జనగ.

జయ మహాగౌడ లక్ష్మణసేన ఘోషః
యమచ సభాసదు లైకకంఠ్యముగ
ఐల్కుచు లేచిరిః ప్రభుసమీపమున
కూర్చుంటి మాయన కోరికమీద.

అచార్య గోవర్ధనార్యుండు పిదప
తనకు నాగంతుక దాక్షిణాత్యులకు
పరిచితి చేయ సంభావించినాడు
కోవిదులను కవి కుశలమ్ము లిదిగ.

అవల లక్ష్మణసేను దానతి యిచ్చె:
 “అర్యులారా, ఇంక నవధరింపుండు
 జయదేవ కవిరాజు స్వప్రబంధంబు
 కర్ణపేయమ్ముగా గానము చేయు.”

ఉద్యానవనసీమనుండి యవ్వేళ
 పరిమళశీతల పవమానపీచి
 కావళి మృదువుగా నలముచుండంగ
 సభ్యులవదనముల్ సంపుల్ల మయ్యె.

అవల గ్రంథము దీని యథిపతి గాంచి
 జయదేవకవి సభాస్థాయల జూచి
 అంజలి ఘటించి యల్లన అనియె:
 వినిపింతు గీతగోవింద కావ్యంబు.

అంతట వాగ్దేవతాదికం బగుచు
 పద్మావతీత్యాది పంక్తి కిలట్టి
 పద్యంబు నతిలోకభావపూర్ణముగ
 పాడినా డమ్మ. నీప్రాణవల్లభుడు!

ప ద్మా వ తీ

అయ్యో, నీ గ్గగుచున్న దయ్యెడ
 ఆమహావిబుధాగ్రిగణ్యులు

ప్రతీతియ రంగము

కాని, లక్ష్మణనేన నరపతి

కాని యే మనిరో:

ప రా శ రు డు

సరసుండు లక్ష్మణ సార్వభౌముండు
ప్రార్థించె తత్పునః పఠనమ్ముకొరకు.
దిశ లెల్ల నిజనే శ్రద్ధీధితుల్ వర్వ,
పాదెను కవి లతల్ పల్లవింపంగ!

అంతలోపల ప్రతీహారి యేతెంచి
జయము మహాప్రభూ, జయ మని పలికి
శిల్పశోభిత మైనచిరుతపేటికమ
ధరణినాథుని సన్నిధానమం దుంచి—

పద్య మాకర్ణించి పట్టివుదేవి
పారితోషికముగా పంపి యున్నారు
అని విష్కమింపగా, సవనీశ్వరుండు
తత్పేటికాంతర్గతంబై వెలుంగు

నూతనమణిమయ నూపురద్వయము
దీసి కవీంద్రునిదెస విలోకించి
మందహాసమ్ముతో మరల నం దుంచి,
మేలు మే లని బుధుల్ మెచ్చుకొన్నారు.

ప ద్మా వ తీ

రసనిధానం బైనకావ్యము
రచన చేసిన కవికె గాని
భార్య కేటి కొసంగవలయును
పారితోషికమున్ :

ప రా శ రు డు

భార్య కొసంగుచో పారితోషికము
భర్తనుగూడ సంభావించినట్లే.
బహుమానముల నెల్ల పరికించునెడల
నిజముగా నీనాడు నీకె జయమ్ము:

(పేటిఃసుండి పత్రిక దీసి)

“గానము చేయుచో కవివల్లభుండు
పద్మావతీదేవి పాదయుగ్మమున
అలరు గావుత నాట్య మాడెడువేళ
మధురశింజితముతో మణినూపురములు.”

ప్రభువరేణ్యుని పార్వభాగమం దున్న
కక్ష్యలో గూర్చుండి కావ్యంబు వినుచు

తృతీయ రంగము

రసపిపాసాయత్తరాజ్ఞి యుద్ధిక్త
హృదయమ్ముతో జేవె నీచతుష్పాది.

ప ద్మా ప తి

తెలియు దేవి రసజ్ఞురా లని
దేవభాషాభిజ్ఞురా లని
నేడు విశదం బయ్యె కవితా
నిపుణురా లనియున్.

ప రా శ రు డు

వీక్షించినా వమ్మ, వెల లేనిరత్న
తాటంకయుగళి పద్మావతీరమణ
జయదేవకవి యనుసందర్భమందు
పంపె రాజకుమారి పారితోషికము.

ఈకంకణమ్ములు నీకాచిదామ
మీమణిహారమ్ము నీబాహువురులు
విభు దొసంగెను నీకు విహితపద్మావ
తీ సుఖేత్యాది ప్రదేశగానమున.

పద్మావతి

ఎటి కన్నా. బ్రాహ్మణాంగన
 కీయమూల్యానేకభూషణః
 అర్హమౌ జగదంబ పద్మకు
 అర్చణము సేయన్.

పరాశరుడు

కవిభార్య పృథ్వీకు గౌరవంబునను
 బహుమాన మొసగిన ప్రభుకుటుంబమ్ము
 నిల్చుకొన్నది గాని నిజగౌరవంబు.
 ఆభరణమ్ము లే రర్థించినారు:

అపగతీరాన నతిదూరమున
 రమణీయ మైనయారామమ్ము కలదు.
 అందలికాసార మలరారుచుండు
 అబ్జాతములతోడ అంచలతోడ.

మాధవీమంటప మధ్యభాగముల
 లాన్యముల్ సేయు కలాపముల్ విప్పి
 క్రింకారములతోడ కేకినంపుంబు

సహకారభూమీజశాఖలలోన
పాడును కోకిలల్ పంచమశ్రుతిని.
కుకగణతీక్షణంచూ వినిర్దళిత
ఫలరసంబులు నేల బ్రవహించుచుండు.

మకరందరసపానమత ద్విరేఫ
రుంకారముఖరితశాద్యలస్థలుల
హరిణముల్ లీలావిహారముల్ చేయు.

వీనుల విందుగా వేణుకుంజముల
మురళీరవము ముహుర్ముహు రుల్లసీల్లు.
కమలపాపపు చేయు కృముకమార్గములు.
వకుళావనీజముల్ వాసించుచుండు.
తాపమ్ము పున్నాగతరువులు పాపు.

ప్రభువతంసుడు కావ్యపఠనాంతమందు
కాన్కగా నొసగెను కవితంద్రమునకు
అతిమనోహర మైనయరామవాటి
బిందుబిల్వం బనుప్రియనామ ముంచి

కావ్యప్రతిని సమస్కారపూర్వకము
గా స్వీకరించుచు కమల కద్దుకొని
ఉత్తమాంగంబుపై నొక్కింత విలిపి
అనతి యిచ్చె ముఖ్యామాత్య జూచి:

“మణిహారమును పుష్పమాలికం జుట్టి
గిందరాజము భద్రగజముపె నుంచి
వివిధవాద్యములతో వీధులవెంట
పైభవమ్మున నుత్సవము చేయవలయు.

“శిల్పిచే జెక్కించి శ్రీజయదేవ
కవిరాజనామమ్ము గారుత్మతాశ్మ
ఫలఃఖాగమ్మున భర్మాక్షరముల
జాలమార్గముకడ సంధింపవలయు.”

కవితాప్రియుండును కవివిధేయుడను
కవివత్సలుండు లక్ష్మణనేనన్యపతి
నామము జయదేవనామమ్ముతోడ
ఆచంద్రితారార్క మలరుసుగాక!

అన్నివిశేషము లవల దెల్పెదను,
ప్రొద్దు పోయిన, దింక పోయెద నమ్మ;
ద్వారదేశమున పెద్దల వీడుకొల్పి
చనుదెంచు లోనికి జయదేవు డదిగా.

(నిష్క్రమించును)

జయ దేవుడు

(ప్రవేశించి అనునయముతో)

కలుగలే దాయె నా కవకాశ మింత
దనుక ప్రియతమ. నీపన్నిదానమునకు
మరలి వచ్చుటకై క్షమామండలేందు,
నతిదినై యుండుకలన బ్రాహ్మణులతోడ.

అందియుండును నీకు నే నంపినట్టి
వార్త; లవకాశమున నిటు వస్తు నన్న
కూర్మి మీర సారస్వతగోష్ఠిలోన
నే నన్ను విద్యత్కృతుల్ వీడరైరి.

భోజనానంతరమ్ము సంపూర్ణచంద్రి
కా మనోహరకాంతిలో గజముమీద
గ్రంధమును నిల్పి నగరమార్గములవెంట
సుత్పవము చేయ బంపె నృపోత్తముండు.

నను గజారోహణము ధరానాయకుండు
చేయు మని కోర, వండితశ్రేణితోడ
నగరవీధులవెంటిడి నడతు నంటి;
ఎట్టకేలకు గొడేకు తియ్యకొనియె.

ద్వారదేశమువరకు నుత్సవముతోడ
వెంట నరుదెంచు పెద్దల వీడుకొలిసి
ఏగుదెంచితి లోనికి నెపుడు : న్ను
చూడగల్గుదు ననుచుహోత్సుకతతోడ!

ప ద్మా వ తీ

వత్తు రని నే పేరియుండగ
వార్త లఁ దెను సక్రమమ్ముగ.
ఉత్సవమ్మును జాలమార్గము
నుండి కనుగొంటిన్.

లేదు చందనపేటియందును.
లేదు మీహస్తమ్మునందును.
ఉత్సవమ్మున విస్మరించితి
రొక్కొక్క కాప్యంబున్?

జయ దేవుడు

అదిపున కొసంగితిని పతనాంతమందు;
కంతగత మైనసిరిప నాగ్రింద ముంచు
నవవివతి హేమపేటికాభ్యంతరమున
సుందరాత్మీయ దేవతా మందిరాన.

పద్మావతి

నేను గానం బవితరంబులో
నిండునభలో జేయుచుండగ
కంతమున న్వరభంగ మేమియు
కలుగ లేదు గదా ?

జయదేవుడు

కంతమున క్లాంతి యేమియు కలుగ లేదుః
ఓక్కియామము మాత్రిమే యుదయవేళ
సాగ్ధయామముపైన సాయాహ్నమందు
సాడితివి, పొందె కావ్యము పరిసమాప్తి.

పగలు సౌమ్యము మందాతపమ్మువలన
చలువరా కట్టడము నఖా సౌధరాజ
ముపపనము పుష్పగుచ్ఛ నేత్రోత్పవమ్ము
ప్రసవసార వాసితము తద్భవనసీమ.

శ్రద్ధధానులు కూడిన సభ్యులెల్ల
గానవిద్యా వికారదుల్ కలరు మెందు
సంస్కృతాభిజ్ఞులున్నారు చాలమంది
కలరు కవిపుంగవులు నలంకారవిదులు.

రాగములకు వివంచి పరాశరుండు
మేళవింప ఉమావతి మిశ్ర సుకవి
శాశములు వేయగా, ప్రమోదంబుతోడ
పండితోత్తము లాలింప, పాడినాను.

ఆంద్ర విబుధులు సకలవిద్యా ప్రవీణు
రిరికమేధాధులు పద్మ, అవల వారి
కావ్యమీమాంస వివరింతుః గానమునకు
పరవశత జెంది మెచ్చిరి బహువిధాల.

అచ్చెరువు గొల్చె నారు నేనాదిపతియె
ఆలకించుట సంగీత మంతతదవుః
చామరగ్రాహి వివశహస్తములనుండి
సారెసారెకు వీవనల్ జారుచుంట.

ప్రీజనోచిత మగు లజ్జ చెందినావు
కాని, నీ మంజులాభిద కావ్యమందు
కర్తగోచర మైన యాఘట్టములనె
సరసరాజు కుటుంబంబు సత్కరించె.

రాజ్య యొసగెను మణినూపుర ద్వయంబు
రత్నతాటంకము లొసంగె రాజపుత్రి
ఓసగినాడు నృపుండు కేయూరయుగళి
కాంచిదామమ్మ హారమ్ము కంకణములు

అపగా తీర మంజులోద్ధాన వాటి
సద్విపు చోసగెను చిందుబిల్వహ్వామున.
అందు శ్రీ రాధికా వల్లభాలయమ్ము
భీష్మశాలమునం బ్రితవ్వంతు పద్మ :

ప ద్మా వ త్రి

అభిజనం బగు బిందుబిల్వము
సందు నిర్మించితిరి పద్మకు
అచటి జనములు హర్ష మొందగ
అలయము మున్నే.

ప్రభు సమర్పిత బిందుబిల్వోద్వి
పవన వాణీకయందు రాధా
వల్లభాలయ విసెర్మాణము
వైకమే యవుతన్ :

ప్రత్యహమ్మును బిందుబిల్వము
పావనం బగుగాక నాధా,
పరమ భాగవతాగ్ర గణ్యుల
పాద సంస్పర్శన్ :

జ య దే వు డు

గాయకుల్ హరివంశ, భాగవత, విష్ణు
బ్రహ్మవై వర్తముల్, గర్గభాగవతము

గీతగోవింద కావ్యంబు పీఠితోడ
పాడుచుందురు మందిర ప్రింగణమున.

గౌడవాసుల మైతి ముత్కళములోని
బిందుబిల్వము విడిచి - ఆపేరె కృపణు
ఉపవనికి లక్ష్మణప్రభు వుంచె మనల
వభిజన వియోగ భిన్నత యలమకుండ.

పద్యపాదంబె లక్ష్మణ ప్రభువరుండు
నాకు బిరుదంబుగా నుంచినాడు నేను;
త్రిభువనమ్మల పద్మావతీ, త్వదీయ
చరణ చారణు డనియే ప్రళిప్తి యింత!

ప ద్మా వ తీ

(మందహాసము చేసి)

శ్రీవణమునకే నిశితవేధ
శ్రీమము మద్వహన క్లమంబును
భూషణం బగు కుండలంబు క
పోల పాళికతే !

జ య దే వు డు

వీవు చెప్పినవాక్కులు నిక్కువములై;
రత్నభూషణ ధారణ శ్రీమము వీకు

నాకుమాత్రము లోచనానందదాయి:

ప్రియతమా : భూష లొకసారి పెట్టుకొమ్ము :

పద్మావతి

ఏటి కాభరణములు నాదా :

ఇంట వెలసిన వంశదేవత

త్రిజగతీ జనయిత్రి పద్మా

దేవి కర్పించున్ :

జయదేవుడు

అర్పణము చేసినామ సర్వాంగభూష

ణాః పూర్వ మా వద్మకు నధికభక్తి.

మండనము చేయగావలె విండురక్తి

నన్నిభూషలు సీవద్మ కలినవముగ.

నీ వలంకారముల్ దాల్చి దేవిమోల

భక్తితో నాట్యమాడెడి పట్టులందు

నేను గానము చేయుచో, విండుకృపను

ప్రేయసీ, చూచు దేవి సుప్రీత యగుచు.

ప ద్మా వ తి

అంతకన్నను వాంచితం బెది !
అటులె యగుచో వల్లభా, మీ
శిల్పిహస్తముతో సలంకృతి
చేయ బొర్పింతున్.

జ య దే వు డు

(పేటికలో పత్రిక తీసి పఠించి)

మధురగీతిక లిఖించు మహిషికోర్కి
వద్ద, మన కిర్వరకును సంభావ్య మగుట
పాదయుగళికి ను-తు ప్రప్రధమమందు
రమ్య శింజాన మణినూపుర ద్వయంబు.

ప ద్మా వ తి

బాలు నాధా, బాలు నే నవ
చార మింకను జేయ జాలను!
తొలుత వేడుట మి మ్మలంకృతి
దోషమే యయ్యెన్!

జ య దే వు డు

నల్లగుని యెడనే కదా వాంచితంబు ?
చరణ సంస్పర్శవలన దోషమ్ము లేదు.
ఆననాబ్జకరాబ్జ పాదాబ్జములకు
తారతమ్యము లేదు నాతలపునందు.

వ)దమమా నాకు నీపద గ్రహణ సుఖము !
పెద్దవారల యానతి బెడ్లినాడె
ప్రేమదమున నీపదాబ్జము పట్టినాను :
ఎరుక యున్నదె యీవల నెన్నిసార్లొ ?

మందమందాక్ష మత్యంత మంజులంబె-
పద్మ. ఒకదాని కబ్బురపాటు కలుగు-
మమ శిరసి మండన మ్మని మధురఫణితి
దేహి పదనల్లవ మ్మని దేవుచేత
అష్టపదిలోన రాధిక ననునయింప
జేసితివి కాదె, యిప్పుడు విషేధ మేల ?

ప్రణయినీ. ఉంతు నీపద నల్లవముల
కమ్రమణి సూపురమ్ము. లోంకార మిమ్ము :

ప ద్మా వ తి

కావ్యభోకమునందు, రాధా
కాఁతుచే ననిపించు పల్కులు
ఈ ప్రపంచమునందు నాధా,
యెట్లు వర్ణించున్?

జ య దే వు డు

తెలిసినది కృష్ణు డనవచ్చు దేవు డగుట,
నేనొ విప్రీయతమ. అనరాదు, మానవుండ.

పద్మావతి

ప్రకృత్యవాయం బొదవె నయ్యో
ప్రాణనాదా, ప్రమాదంబునః
పాదదానికి మీరు సాక్ష
త్పరమదైవతమే:

అవధరింపుడు విన్నవము పా
దాదికేశాంతం బలంకృతి
వలదు చేయగదేవతకువలె.
వల్లభా...వివరో!

జయ దేవుడు

నిన్ను ప్రాప్తేశ్వరీ నేను నిఖిలదేవ
తా స్వరూపిణిగా నెంత తలపుచోన
సత్యముగః ఈమసారసంసారయాత్ర
భార్య యశుభాషణము విడంబినము సుమ్మి!

లలితమణిమయ భూషణాలంకృత మయి
లాపకీనతనూలత తనరు మిగుల
పల్లవిత మైనవాసంతవల్లివోలె
శాణితిం బైనపుష్పేఘశరమువోలె!

చంద్రికాస్థావిత ప్రదేశమునందు
చేయు మొక్కింత నృత్యము చిత్త మలర.

ప ద్మా వ తి

(నృత్యము చేయుచు)

హరి చరణ శరణయ దేవ కవి భారతీ
వసతు హృది యువతి రివ కోమల కలావతీ.

శ్రీ మద్రాధా ప్లభో విజయతే!

స మాప్తము

